

Gribam zināt! Vienkārši par aktuālo Eiropas Savienībā

Sociālā nevienlīdzība Latvijā un Eiropā

Skatoties Eurostat datus par vidējo izpeļņu Eiropas valstīs (tas ir viens no dzīves līmeņa rādītājiem), redzams, ka Latvija ar 22 293 eiro gadā ir saraksta lejasgalā. Eiropas Savienībā (ES) kopumā vidējā alga ir 37 863 eiro, tātad mūsu valstī tā ir krietni zemāka. Kāpēc tā? Kāds ir risinājums? Līdzīga situācija vērojama, arī pētot datus par pensijām.

Satraucoties par šo nevienlīdzību, gan jāņem vērā, ka Eiropas Parlamentam (EP) un citām ES institūcijām sociālās politikas un arī nodarbinātības ziņā ir vien konsultatīva un uzraudzības funkcija. Šīs jomas

ir pašu dalībvalstu ziņā. Teiksim, minimālo algu nosaka katra valsts pati, taču visām jāgarantē, ka tā ļaus darba ņēmējam dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi. Ko nu katrs uzskatām par cilvēka cienīgu! Ir dažādas ES programmas, lai mazinātu sociālo atstumtību, palīdzētu maznodrošinātām un trūcīgām personām.

Domājot par šiem jautājumiem, aicinājām lasītājus piedalīties aptaujā par sociālo nevienlīdzību. Paldies visiem, kuri atsauca! Tāpat lūdzām EP deputātes, ekonomikas doktores Ineses Vaideres komentāru.

Mūsu mērķis – uzlabot cilvēku dzīves līmeni, veselības aprūpi, sociālo aizsardzību...

Eiropas Parlamenta deputāte **Inese VAIDERE**: – Eiropas Savienībā (ES) ekonomiskās atšķirības pastāv gan starp dalībvalstīm, gan atsevišķiem valstu reģioniem, kā arī sociālā nevienlīdzība starp vienas valsts iedzīvotājiem. Arī *Eiroparometra* aptaujas liecina, ka sociāli taisnīga Eiropa lielākajai daļai iedzīvotāju ir svarīga. Visaktuālākie jautājumi iedzīvotājiem ir vienlīdzīgas iespējas un piekļuve darba tirgum, taisnīgi darba apstākļi un kvalitatīvas veselības aprūpes pieejamība. Vislielākais nabadzības un sociālās atstumtības risks ir Rumānijā, Bulgārijā, Spānijā, Grieķijā un diemžēl arī Latvijā, kur vairāk nekā ceturtdaļa iedzīvotāju ir pakļauti šim riskam. Nabadzības un sociālās atstumtības risks nav atkarīgs tikai no mājāsaimniecības ienākumu līmeņa, jo tas var atspoguļot arī bezdarbu, zemu darba intensitāti, darba statusu vai virkni citu sociālekonomisko faktoru. Kopumā nabadzības vai sociālās atstumtības risks visā ES bija lielāks sievietēm, gados jauniem pieaugušajiem, cilvēkiem ar zemu izglītības līmeni un jo īpaši bezdarbniekiem.

Tātad arī risinājumi ir kompleksi, un tiem jāietver gan kvalitatīvas apmācības iespējas pieaugušajiem, pārdomāti minimālās algas un nodokļu aprēķini, labāka pabalstu pārdale, lai tie nonāk pie tiem, kam patiesi nepieciešami, kā arī citas metodes. Lai arī lielā mērā šie ir nacionālie jautājumi, ko izlemj dalībvalstis pašas, ir lietas, ko varam darīt arī Eiropas Parla-

mentā (EP). Spēkā jau ir, piemēram, noteikumi par darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai, par adekvātām minimālajām algām, kā arī par minimālo bērnu kopšanas un aprūpētāja atvaļinājumu. Arī šajā EP sasaukumā darbs pie nevienlīdzības mazināšanas ir turpināms, piemēram, pārdomāti veidojot nākamo ES daudzgadu budžetu, lai sociālais finansējums nonāktu tur, kur visvairāk nepieciešams.

Vēlos piebilst, ka labklājības pieaugums Latvijā un kopumā Austrumeiropas reģionā kopš iestāšanās ES ir bijis ārkārtīgi straujš. Ekonomiskie rādītāji ir uzlabojušies – algas pieaugušas vairāk nekā septiņas reizes un, lai gan cenas arī augušas, pirktpēja palielinājusies trīsarpus līdz četras reizes. Pasaulē nav daudz reģionu, kur tas būtu noticis līdzīgā tempā. Tomēr dzīves līmenis ir audzis arī Rietumeiropā, arī viņu attīstība nav stāvējusi uz vietas. Pēdējos desmit gados mūsu vidējais IKP uz vienu iedzīvotāju ir sasniedzis 70% no ES vidēja. Nedomāju, ka sasniegt ES vidējo rādītāju jābūt mūsu pašmērķim, jo pat tādām valstīm kā Francija un Itālija tas ir zemāks par ES vidējo. Mērķim jābūt uzlabot mūsu cilvēku dzīves līmeni, veselības aprūpi, sociālo aizsardzību, mājokļu kvalitāti un visas pārējās jomas. Tieši to arī daru un turpināšu darīt, strādājot EP, tai skaitā – jaunajā EP komitejā mājokļu krīzes risināšanai ES, kurā nupat esmu ievēlēta par vicekoordinatori.

Nabadzības riskam pakļauto cilvēku mūsu valstī ir daudz

Ausekļa aicinājumam piedalīties aptaujā par sociālo nevienlīdzību atsauca 94 respondenti (lielākoties sievietes – 78). 24% no aptaujas dalībniekiem dzīvo novada centrā, 23% pagastos, 16% mazpilsētās, bet pārējie ir Latvijas valstspilsētu iedzīvotāji.

Uz jautājumu, vai Eiropas Savienībā (ES) starp dalībvalstu iedzīvotājiem pastāv sociālā nevienlīdzība (ienākumu, dzīves kvalitātes, veselības aprūpes pieejamības, tiesību, nodarbinātības, dzimuma līdztiesības u.c.), 52% respondentu atzinuši, ka pastāv. Tikai nedaudz mazāk ir to aptaujas dalībnieku, kuri teic, ka katrā dalībvalstī ir cita situācija. Tajāti, vai sociālo nevienlīdzību mūsdienu sabiedrībā (arī Latvijā) var uzskatīt par būtisku problēmu, 68% nešaubīgi saka – jā. Kāds no respondentiem ierakstījis komentāru, ka tā nav problēma, bet gan katastrofa, kas mērķtiecīgi īstenota kopš neatkarības sākuma. Savukārt cits lasītājs uzskata, ka viss ir galvā. Tie, kuri nevēlas nevienlīdzīgi būt, sen vairs tādi arī nav.

45% respondentu atzīmējuši, ka daļēji pārzina situāciju, kāda ir citās ES valstīs ar sociālo nodrošinājumu un pieejamajiem valsts atbalsta veidiem. Savukārt 30% spriež, ka tāpat nav jēgas salīdzināt, jo tie ir pārāk atšķirīgi. Uz jautājumu, kā vērtējat Latvijas sociālo pabalstu un atvieglojumu sistēmu, 49% atbildējuši īsi – nepietiekama. 20% tomēr to uzskata par pietiekamu, atbilstošu mūsu valsts ekonomiskajai situācijai, savukārt 10% teic, ka tā ir pat pārāk dāsna. Pārdomas raisa komentāri pie šī jautājuma. Lūk, daži no tiem:

- Ar pabalstiem jābūt ļoti piesardzīgiem, lai tomēr saglabātu katra indivīda iniciatīvu un motivāciju censties būt veselam un ieguldīt spēkus un laiku savā attīstībā.
- Nihilistiska sistēma. Ja esi vesels ar savu mazo saimniecību un ģimeni, tevi pielīdzina parastam vidusslānim ar regulāro algu, pabalstiem un sociālo nodrošinājumu.
- Sociālos pabalstus piešķir dzērājiem un cilvēkiem, kuri nevēlas strādāt. Pārāk dāsna tiem, kas negrib strādāt un maksāt nodokļus. Pavisam neatbalstoša ģimenēm, kur ir bērni ar ļoti smagu invaliditāti.
- Bieži vien sociālie pabalsti mazzurīgajām ģimenēm neveicina vēlmi meklēt darbu. Sociālajiem pabalstiem būtu jābūt kā atbalstam uz laiku grūtībās nonākušajiem cilvēkiem, bet tie nevar būt kā pastāvīgie ienākumi, kas nemotivē cilvēkus meklēt darbu.

Uz jautājumu, cik daudz iedzīvotāju Latvijā dažādu iemeslu dēļ pakļauti nabadzības riskam, 82% atbildētāju uzskata, ka tādu cilvēku ir daudz (noteikti vairāk nekā desmita daļa no kopējā skaita). 10% respondentu tomēr ir pārliecināti, ka maznodrošinātie saņem pietiekamu sociālo palīdzību no valsts, pašvaldības un līdzcivieku ziedojumiem.

Jautājām arī, kādi, pēc mūsu lasītāju domām, ir galvenie iemesli, ka Latvijā vidējais atalgojums ir zemāks nekā lielākajā daļā ES dalībvalstu. Kā galvenos iemeslus aptaujas dalībnieki atzīmējuši to, ka nodokļu sistēma neveicina uzņēmējdarbības attīstību, ir pārāk liela birokrātija un darba devēji dažādu iemeslu dēļ nevar atļauties maksāt lielākas algas. 8% no atbildēm minēta strādājošo motivācijas, arī izglītības trūkums, tāpat kā vienu no iemesliem respondenti uzskata ne pārāk taisnīgo ES atbalsta sistēmu starp dalībvalstīm, kādēļ Latvijai ir grūtāk konkurēt ar citām. Komentāros par šo jautājumu lasāmi šādi viedokļi:

- Esam maza un zaļa valsts, neatbalstām rūpniecību.
- Daudzu uzņēmēju vēlme apiet nodokļu maksājumus, iedzīvotāju zemā motivācija korektiem maksājumiem, kā arī izvēle par

Vidējā alga Eiropā

Vidējā koriģētā pilnas slodzes gada alga ES valstīs 2023. gadā, eiro

Luksemburga	81064
Dānija	67604
Īrija	58679
Beļģija	57989
Austrija	54508
Vācija	50998
Somija	48391
Zviedrija	44619
Francija	42662
ES vidēji	37863
Slovēnija	33081
Itālija	32749
Spānija	32587
Malta	29989
Lietuva	27178
Kipra	26430
Igaunija	24899
Čehija	23454
Portugāle	22933
Latvija	22293
Horvātija	21523
Slovākija	19001
Polija	18054
Rumānija	17739
Grieķija	17013
Ungārija	16895
Bulgārija	13503

labu lētākam, citā valstī ražotam produktam, ne Latvijas precei.

- Nav ražošanas, viss nolikvidēts, tādēļ valstij nav naudas.
- Pirmkārt, ekonomiskā attīstība kopumā. Otrkārt, darba devēji maksā aplokšņu algas. Treškārt, dzīves dārdzība ir zemāka, pietiek ar zemāku algu, tāpēc tā dabiski neaug. Ja nepietiktu, tad nāktos celt. Kad bija vēl zemāka, cilvēki brauca prom.
- Korupcija.
- Nemākulīga valsts pārvaldīšana.

Taujājām arī, vai mūsu lasītāji Latvijas darba tirgū ir saskārušies ar diskriminējošām situācijām. 17% atbild, ka neko tādu nav piedzīvojuši, pārējiem diemžēl ir nepatīkama pieredze. Visvairāk – 24% – piedzīvojuši, ka grūti atrast darbu ir pirmspensijas vecuma cilvēkiem, 22% saskārušies ar darba devēja absurdam prasībām, lai jaunietim jau būtu darba pieredze, bet 12% prasītas svešvalodu zināšanas darbam, kur pēc šīm prasmēm nav nekādas vajadzības. Nosaukti arī gadījumi, kad cilvēkam, kurš pieteicies uz mazkvalificētu darbu, atsaka tāpēc, ka viņam ir augstākā izglītība un bagāta pieredze. Tāpat piedzīvots, ka nevēlas pieņemt darbā jaunās māmiņas. Nereti iespējas iegūt darbu sarežģīt pretendenta dzīvesvietas attālumam, jo darba devējs nepamatoti uzskata, ka cilvēks nevarēs izbraukāt, kavēs. Dažam no mūsu lasītājiem nācies saskarties ar piedāvājumu, ka nemaksās oficiālu algu, bet *pasniegs aplokšni*.

Jautājām par iespējamo pensijas vecuma paaugstināšanu 37% respondentu ir kategoriski pret to, bet 19% nopūšoties samierinās, ka to nāksies darīt demogrāfiskās situācijas dēļ, 16% spriež, ka šādas izmaiņas tiks pieņemtas ekonomiskā situācija. 9,6% vēlētos, lai visās ES valstīs būtu vienāds pensionēšanās vecums.

Sagatavoja **Laila PAEGLE**

Publikācija tapusi
sadarbībā ar Eiropas
Parlamenta biroju.
Par saturu atbild
SIA «Izdevniecība Auseklis»

